

EL CONGRÉS INTERNACIONAL D'ESTUDIS OCCITANS DE LLEIDA

AITOR CARRERA

Càtedra d'Estudis Occitans, Universitat de Lleida
aitor.carrera@filcat.udl.cat

D'ençà de la seua creació, l'any 1981, els membres de l'Associació Internacional d'Estudis Occitans (AIEO) es donen cita cada tres anys per exposar els resultats de les seues recerques en el marc d'un congrés internacional itinerant, en què s'alternen ciutats occitanes i viles de fora del domini de la llengua d'oc. En edicions anteriors aquesta trobada va tenir lloc en poblacions com Southampton, Torí, Montpeller, Vitòria, Tolosa, Viena, Messina, Bordeus, Aquisgrà i Besiers. L'any 2014 va ser el torn de Lleida, que va acollir l'onzè d'aquests congressos, del 16 al 21 de juny, concretament al Campus de Cappont de la seua universitat.

Si una cosa feia especial aquest congrés, era el fet que per primera vegada l'AIEO —que agrupa mig miler d'investigadors escampats per tot el planeta— es donava cita en un lloc on l'occità és llengua oficial (ja que va adquirir aquesta consideració a tot el Principat de Catalunya d'ençà de la darrera reforma estatutària). No oblidem, per altra banda, que ara mateix la Universitat de Lleida és també l'únic centre d'ensenyament superior de l'Estat espanyol que ofereix una titulació de Filologia Catalana i Occitana, i també l'únic que disposa d'una Càtedra d'Estudis Occitans la missió de la qual és promoure les activitats acadèmiques relacionades amb la llengua de Mistral. Afegim-hi, per altra banda, que el Congrés de Lleida havia de permetre de commemorar diversos centenaris: els vuit segles de la batalla de Muret (1213), els set-cents anys de la unió de la Vall d'Aran al Principat de Catalunya (1313; amb l'atorgament als aranesos d'Era Querimònia al costat mateix de la Seu Vella), el mig mil·lenni del tractat de Plan d'Arrem entre valls pirinenques (1513) o el centenari de la mort de Mistral (1914). Encara hi podríem afegir els trenta anys de codificació gràfica de l'aranès o el fet que, l'any 2015, es complia un quart de segle de l'oficialització de l'occità a la Vall d'Aran, amb qui Lleida manté uns lligams evidents.

L'organització del congrés va recaure en un equip de professors que estava integrat sobretot per membres adscrits a la Càtedra d'Estudis Occitans, però també per altres investigadors de la mateixa Universitat de Lleida: Aitor Carrera (coordinador del congrés), Josep Maria Domingo, Isabel Grifoll, Flocel Sabaté, Cristina Solé, Ramon Sistac (relacions institucionals), Jordi Suils i Albert Turull (secretari). En el comitè científic hi constaven els membres del consell d'administració de l'AIEO (encapçalat pel seu president, Walter Meliga, i també

per Patric Sauzet, secretari general, i Joèla Ginestet, tesorera), però també filòlegs de reconegut prestigi com Germà Colón, Arvè Lieutard, Felip Martèl o encara Joan Veny i Joan-Ives Casanova, que també van encarregar-se de dues de les conferències plenàries. A més del comitè organitzador i el comitè científic, cal remarcar també l'existència d'un comitè d'honor presidit pel Molt Honorable Senyor Artur Mas i Gavarró, president de la Generalitat de Catalunya, l'Honorable Senyor Ferran Mascarell, Conseller de Cultura de la mateixa Generalitat, i el Magnífic Senyor Carlos Barrera, Síndic d'Aran. El congrés es va poder beneficiar d'un important suport institucional i acadèmic gràcies al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el Conselh Generau d'Aran, la Diputació de Lleida i el seu Institut d'Estudis Ilerdencs, l'Institut d'Estudis Catalans, l'IVITRA de la Universitat d'Alacant i l'Obra Social de La Caixa. A més, va comptar amb la participació activa de dos grups de recerca (el Grup d'Estudi sobre Literatura del Vuit-Cents i el grup d'estudis medievals Espai, Poder i Cultura) i amb la col·laboració d'altres col·lectius, organismes i entitats que també van fer aportacions molt valuoses.

Hi van prendre part més de dos-cents participants inscrits, dels quals aproximadament cent-cinquanta (una xifra superior a la de congressos precedents) van presentar comunicacions relacionades amb tots els aspectes imaginables de la llengua occitana: des de la llengua contemporània a la medieval, des de la literatura de l'Edat Mitjana fins a la del segle xx, des de la varietat lingüística de La Gàrdia (a Calàbria) fins al gascó aranès, des de l'ensenyament i la promoció de la llengua fins als lligams entre l'occità i el català i els respectius moviments culturals que hi van associats. Hi van ser representats més de seixanta centres universitaris de tot el món i setze Estats (a més dels Estats espanyol i francès, hi havia participants que venien dels Estats Units, d'Alemanya, del Regne Unit, d'Itàlia, del Canadà, del Japó, de Rússia, del Brasil, de Bèlgica o dels Països Baixos), cosa que no va impedir que, per primera vegada en un congrés de l'AIEO, l'occità fos la llengua més utilitzada en les comunicacions (que en general van fer prova d'un alt nivell científic). També hi va haver intervencions en francès, català, italià, espanyol, anglès, galaicoportuguès i aragonès.

L'organització va poder tenir el privilegi de comptar, per a la conferència inaugural, amb Georg Kremnitz, prestigiós sociolingüista i catedràtic a la Universitat de Viena, a més d'antic president de l'AIEO, que va encarregar-se de fer una extraordinària aproximació en paral·lel a les normativitzacions de l'occità i el català en què el professor alemany va delectar tots els congressistes amb la seua monumental erudició, en un occità impecable. L'endemà, dimarts 17 de juny, la ponència va anar a càrrec d'un altre reconegut catalanista i occitanista, el professor Stefano Asperti, de la Universitat de Roma, una de les veus més autoritzades per parlar de la literatura medieval de tot el continent europeu, que va conduir els assistents fins a una actualització sobre la forma de la cançó dels trobadors. Dos dies més tard, el dia 19 de juny, els congressistes van poder gaudir de la presència del professor Joan Veny, un dels millors lingüistes catalans contemporanis, que

va condensar en una hora magistral les relacions lexicals que el català manté amb l'occità i va fer un magnífic estat de la qüestió sobre el conegut afer de la posició (gal·lo)romànica del català en una ponència memorable, que va condensar diverses aportacions referides als vincles lingüístics entre el català i l'occità que Veny ha abordat en la seua vasta producció. Divendres va ser el torn de Joan-Ives Casanova, escriptor d'origen marsellès i professor a la Universitat de Pau i dels Països de l'Ador, amb una intervenció sobre la literatura occitana contemporània que assegurava una diversitat temàtica de les ponències que traduïa la diversitat d'interessos dels assistents.

Paral·lelament a les comunicacions i a les ponències, van ser programades diverses taules rodones durant les tardes de dimarts, dijous i divendres. La primera, organitzada per la Direcció General de Política Lingüística, va servir per debatre sobre les accions necessàries per a la promoció de l'occità amb representants institucionals. La segona, que va tenir lloc dijous, va encarregar-se d'abordar l'ascendent occità en la literatura catalana del vuit-cents sota la coordinació del professor Josep Maria Domingo. La tercera, divendres a la tarda, guiada per Flocel Sabaté, va mirar de fer una aproximació a un tema ineludible: la batalla de Muret vuit-cents un anys després, amb aportacions de medievalistes. L'Onzè Congrès de l'AIEO també va voler retre homenatge a insignes filòlegs i occitanistes desapareguts en els darrers temps, com Robert Lafont, Peter T. Ricketts i Martí de Riquer (l'empitjorament de la salut de Pèire Bèc va sorprendre tohom durant el mateix congrés). En el cas de Lafont, es va fer una lectura pública de *La Gacha a la cistèrna*, en occità i en anglès, en el marc incomparable de la Seu Vella de Lleida, que va precedir la cerimònia de lliurament, per part de la Generalitat de Catalunya i de mans de la Directora General de Política Lingüística, Esther Franquesa, del Prèmi Robert Lafont al lingüista gascó Jacme Taupiac (que va agafar, doncs, el relleu de Felip Gardy i del mateix Bèc). L'homenatge a Riquer, que va comptar amb la presència de la seua filla, la professora Isabel de Riquer, va tenir lloc el quart dia de congrés, a l'Auditori del Campus de Cappont, on es va glossar l'aportació científica de l'insigne medievalista. Divendres a la nit, en el context del banquet final, hi va haver parlaments de record per la figura de Peter T. Ricketts, filòleg britànic que va ser una de les ànimes de l'AIEO, a més de president d'aquesta associació en els seus inicis.

El congrés es va obrir formalment el dilluns 16 de juny, amb la presència del Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Ferran Mascarell, i del Rector de la Universitat de Lleida, Roberto Fernández. Però, a banda de les activitats acadèmiques o formals, l'Onzè Congrès de l'AIEO també va comptar amb un programa cultural complementari adreçat als nombrosos congressistes i, en alguns casos, a tot el públic que hi pogués estar interessat. Aquestes activitats es van iniciar el vespre anterior a la inauguració, amb un aperitiu de rebuda en què els participants van poder degustar successivament tota mena de begudes provinents d'arreu del domini lingüístic català, sens dubte un pretext per fer conèixer millor el país —i per fer referència a la geografia, les tradicions, els productes típics o fins

i tot les variacions dialectals— a tots els que venien de l'exterior. Aquest aperitiu va ser el preludi de la inauguració de la vuitena edició de la Mòstra de Cinèma Occitan organitzada per la Generalitat de Catalunya, en què es va projectar el film *Frédéric Mistral*, d'Alain Glasberg. De fet, els subtítols en català i occità de la mateixa Mòstra, que recorre cada any una trentena de poblacions, van actualment a càrrec d'estudiants d'occità de la Universitat de Lleida, en virtut d'un conveni entre la Generalitat i la mateixa universitat que va ser presentat públicament el dia de la inauguració del congrés. Entre les altres activitats complementàries, citem també la inauguració —dilluns— de l'exposició *Seta, vila occitana*, de l'artista i arquitecte català —tot i que originari d'aquella vila llenguadociana— Xavier Moliner i Milhau, de l'Espai Androna d'Olot, que va oferir una visió alhora avantguardista i tradicional dels canals o del cementiri marí setori, i en definitiva de la pàtria de Valéry, Brassens o Joan Larzac, a través d'imatges d'una càmera estenopeica digital. El mateix dilluns al vespre els congressistes van poder assistir a un concert de cançó occitana de la jove intèrpret Alidé Sans al pati de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, i dimarts van tenir ocasió de visitar l'emblemàtic Museu de Lleida, que ha esdevingut un símbol després de tantes amenaces d'esmicolament. Dimecres, de bon matí, els congressistes es van desplaçar a la Vall d'Aran, on van ser rebuts pel Sindic a la seu del Conselh Generau i on van poder descobrir la vida tradicional aranese mitjançant una visita a l'ecomuseu Çò de Joanchiquet. Les activitats complementàries van continuar dijous amb un *ba-lèti* —o ball popular— als peus de la Seu Vella amb el grup Kaj Tiel Plu, amb peces en català, occità, esperanto i sefardita, que van donar lloc a la improvisació de cants populars occitans en un quadre nocturn que els congressistes difícilment oblidaran.

Després del tradicional banquet final de divendres, el congrés va concloure dissabte amb l'Assemblea General de l'AIEO, que enguany tenia una especial importància en la mesura que calia renovar un cert nombre de membres del mateix Conselh d'Administracion de l'associació. Al Congrés de Lleida, doncs, es va escollir un nou secretari (Arvèi Lieutard, de la Universitat de Montpeller) i una nova presidenta (Rosa María Medina, de la Universitat d'Oviedo, que va usar parcialment l'asturià en el seu discurs inicial). De la mà del professor tolosà Joan-Francés Courouau també vam poder saber qui agafaria el relleu de Lleida l'any 2017: l'emblemàtica vila d'Albi, al bell mig d'Occitània.